

Könyvismertetés: Mitől függ a gyermekek jólléte a gazdag országokban?

Book review: What shapes child well-being in rich countries?

Ismertetők:	Dinnyés Katalin Julianna, Tarkó Klára, Pusztafalvi Henriette
Ismertetett könyv:	United Nations Children's Fund, Innocenti. (2020). Worlds of influence: Understanding what shapes child well-being in rich countries. <i>Innocenti report card 16</i> , UNICEF Office of Research – Innocenti. https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/Report-Card-16-Worlds-of-Influence-child-wellbeing.pdf
Kulcsszavak:	gyermekkor; egészség; magas jövedelmű országok; javaslatok, jóllét
Keywords:	childhood; health; high-income countries; suggestions; well-being

Beküldve: 2022. 01. 11., elfogadva: 2022. 02. 17., doi: [10.24365/ef.v63i2.7966](https://doi.org/10.24365/ef.v63i2.7966)

Az Egyesült Nemzetek Szövetsége (ENSZ) gyermekjóléti szervezete, az UNICEF (*United Nations Children's Fund*) 2020-ban publikálta a szakmai és módszertani alaposságra és tapasztalatokra épülő kiadványát. A UNICEF célja, hogy a gyermekek jogaival kapcsolatos nemzetközi kérdésekben olyan elveket és tanácsokat fogalmazzon meg, amelyek hosszú távú javulást eredményezhetnek. Az ismertetett összeállítás hiteles adatokra és eseményekre építve foglalja össze a gyermekek fizikai és mentális egészségi állapotának jellemzőit, valamint azt, hogy mitől lesz jó és boldog a gyermekkoruk. A szerzők továbbá arra a kérdésre is keresik a választ, hogy miért az öngyilkosság az egyik leggyakoribb halál oka a serdülőknél a magas jövedelmű országokban. A jelentés bemutatja a már kialakult helyzetet, ezt követően javaslatokat fogalmaz meg a pozitív irányú fejlődés érdekében.

A kiadvány a Vezetői összefoglaló, a Bevezetés és az Eredmények részt követően illeszkedik az általuk ismertetett modellhez, s a következő témákat tárgyalja: 1. A gyermek világa, 2. A gyermeket körülvevő világ és 3. A nagyvilág. Arra vonatkozóan, hogy mit tehetnek az országok a gyermekek jóllétének növekedése érdekében, az utolsó fejezetben fogalmazznak meg széleskörű tanácsokat a szerzők.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Elszomorító tény, hogy eddig a magas jövedelmű országok sem értek el pozitív sikereket a gyermekek jóllétének kialakításában. A kiadvány

vezetői összefoglalójában kérdések megfogalmazásával („Mitől jó a gyermekkor?”, „Miért nincs minden gyermeknek jó gyermekora a jóléti országokban?”, „Mit lehet tenni?”) és egy-egy szemléletes adat segítségével egy általános képet kapunk a fennálló problémáról. A helyzet súlyosságát és a sürgető változás szükségességét igazolja a serdülők körében észlelt öngyilkosságok igen magas száma. A fejlődő országokban jelentős az alacsony testtöeggel születők száma (15 gyermekből 1 fő), az 5–19 évesek körében az elhízottak és túlsúlyosak száma is rendkívül elszomorító. A SARS-CoV-2 vírus (Covid-19) okozta járvány kezdeti időszakában, 2020-ban 158 millió (5–19 éves) gyermek élt kórosan magas testtöeggel, ez a szám 2030-ra várhatóan elérheti a 250 millió főt.

BEVEZETÉS

A kiadvány első fejezete kellő részletességgel ismerteti a megfogalmazott gondolatokat és áttekintést ad a jelentés keretrendszerének alkalmazásáról. A Covid-19 pandémia által okozott válság komoly veszélyt jelent a gyermekek mentális és fizikai egészségi állapotára, annak ellenére, hogy a gyermekek helyzete a járványhelyzetet megelőzően sem volt kielégítő. A tapasztalt kritikus helyzet stressz, szorongás és depresszió formájában negatív hatást gyakorol a gyermekek mentális egészségi állapotára. Az UNICEF kiadványa összhangban áll „Az Egyesült Nemzetek 1989. évi gyermekjogi egyezményének” szemléletével, amely elismeri a családok,

kormány, közösségek felelősségét a gyermekek jogainak és helyzetének pozitív előmozdítása érdekében.¹ Az UNICEF jelentése egy olyan többszintű keretrendszert ismertet, amely a gyermek és környezetének kapcsolatát mutatja be. Összesen hét fő szférát határoznak meg: tények / eredmények, aktivitás, kapcsolatok, hálózatok, erőforrások, rendelkezések és végül a kontextus. A keretrendszer szívében a gyermek áll, és világossá válik belőle a számunkra, hogy hogyan hat a gyermekre először is az ő saját világa, majd a gyermeket körülvevő világ és végül a világ egésze.

A megalkotott keretrendszerrel igyekeznek felhívni a figyelmet arra, hogy a látásmódunk kiszélesítésével a gyermekeket körülvevő környezeti tényezőkre is nagyobb figyelmet kell fordítani. Az ábra közepéből kifelé haladva, az első a fizikai és mentális állapotot, valamint a készségek *eredményeit* jelöli, a második a beltéri, a kültéri *aktivitást*, a harmadik a családi, a baráti és iskolai *kapcsolatrendszert* jelenti, a negyedik az iskolai és közösségi *hálózatot*, az ötödik a mozgatható eszközöket és *erőforrásokat* takarja, a hatodik az oktatásban és a családi közegben megjelenő *szabályokat / rendelkezéseket* jelenti, míg az utolsó a *szociális, ökonómiai és környezeti kontextust* tükrözi. Ezek mentén és ebben az egészben kívánják értelmezni és elhelyezni magát a gyermeket.

Az UNICEF az általa megalkotott jelentésre vonatkozóan meghatározza, hogy elengedhetetlen a lefedettség (legyenek elérhetőek az adatok), a frissesség (2016-os vagy későbbi adatok szükségesek), a relevancia (nemzetközi összehasonlításban), a változékonyság (informatív indikátorok országonként) és az összehasonlíthatóság (kulturánként azonos jelentéstartalom) mint kritérium egy összefoglaló és javaslat megalkotásánál.

EREDMÉNYEK

A bizonyítékként szolgáló adatok ismertetése mellett két egymással összefüggő kérdésre keresi a választ a jelentés ezen fejezete „Hogyan élnek meg a gyermekek az életüket jelenleg?” és „Milyen kilátásaik vannak a jövőre nézve?”. A válaszadáshoz megbízható adatbázisok eredményeire alapoznak (PISA, HBSC, WHO Mortality Database, OECD, Eurostat, World Bank). Három dimenzió mentén (mentális jóllét, fizikai egészség, szociális készségek) ismertetik az adatokat. Egy összesített táblázatban 38 felsorolt ország

közül Magyarország a 15. helyezéssel erősen a középréteghez tartozik. Hazánk egyik dimenzióban sem mutat kirívó értéket, viszont a fizikai állapot mutatkozik a legrosszabbnak (21 pont), majd a mentális egészségi állapot (15 pont) és a három felsorolás közül — nem sokkal ugyan — a szociális készségek áll jobb helyen (13 pont). A mentális jóllét dimenzióját tekintve megtudhatjuk, hogy a legtöbb országban a gyermekek kevesebb mint kétharmada elégedett az életével. Magyarországon ez a 15 éves gyermekek 77%-ára érvényes, amellyel rosszabb helyen állunk, mint Románia vagy Spanyolország.

Egy hároméves átlagot tekintve az öngyilkosságok száma a 15–19 éves korcsoportban 100 000 főre vetítve hazánkban 4,5, amellyel nem állunk a legrosszabb helyen. Görögország, Portugália és Izrael adatai festenek a legrosszabbul, míg Litvánia, Új-Zéland és Észtország adatai a legjobbak. A fizikai állapotot tekintve tíz országban minden harmadik gyermek és serdülő túlsúlyos, viszont megnyugtató, hogy hazánk nem tartozik ezen országok közé (28%). A 42%-os adattal az Amerikai Egyesült Államok, illetve Új-Zéland (39%) áll a legrosszabb, míg Észtország 20%-kal a második és Japán a 14%-kal áll a legjobb helyen. Testképzavarban Lengyelországban a 11–13–15 évesek 54%-a, míg Izlandon 33%-a szenved. Az értékek átlaga összesítve 45%. A magyar viszonylatban ennek az értéke 47%, csak úgy, mint Izraelben. Belgiumban és Csehországban ez az érték 48%, Lettországon pedig 50%. Annak ellenére, hogy a testtömegük alapján normáltartományban vannak, sok gyermek túlsúlyosnak véli magát és a bennük lévő, ezzel kapcsolatos negatív érzések már a serdülőkort megelőzően kialakulhatnak. A magyar serdülők 32%-a gondolja magát nagyobb testtömegűnek a valóságnál, és 15% gondolja úgy, hogy túl vékony. A testképpel való elégedettség szorosan kapcsolódik az étellel való elégedettséghez. Az eredmények szerint kétszer erősebb a kapcsolat a lányoknál, mint a fiúknál. A lányoknál a legerősebb Skóciában (Egyesült Királyság), Finnországban, Hollandiában és Írországon. Hazánkban a lányok adatait vizsgálva a felsorolt 35 ország közül, a középső réteg felső részén, a 11. helyen helyezkedik el. Megdöbbentő kép rajzolódik ki a 15 évesek olvasási és matematikai készségeit illetően: Bulgáriában (32%), Romániában (34%) a legalacsonyabb, míg Észtországban (79%), Írországon (78%) és Finnországban (78%) a legmagasabb az olvasásban és matematikában alapvető jártassággal rendelkező 15 éves gyermekek százalékos aránya. Magyarország a 61%-kal

inkább az alsó réteget erősíti.

Elszomorító tény, hogy minden ötödik gyermek szegénységben él, ami a boldogtalan és rossz mentális állapot kialakulását eredményezheti. A kapcsolatok kialakításának könnyedsége is segítheti a boldog gyermekkor kialakulását, viszont ez az adat is elszomorító számos esetben. Romániában (83%), Norvégiában (82%) és Horvátországban (82%) barátkoznak a legkönnyebben a 15 évesek, hazánk e tekintetben a felső harmadba tartozik (79%), majd ezt követően Chile (68%), Japán (69%) és Izland (68%) áll a sor legvégén.

A közleményben ismertetett nemzetközi felmérések adatai és a tapasztalatok alapján sürgető változtatásra van szükség. A Covid-19 pandémia okozta jelenség a gazdaságban, a társadalmi, a környezeti, az egészségügyi kérdésekben, az oktatásban és a szociális szférában egyaránt érzékelteti hatását. A változások hatást gyakorolnak a gyermekek fizikai és mentális egészségére, valamint az ebbéli készségükre egyaránt. A kialakult eseményeknek lehetnek rövid és hosszú távú hatásai is, hiszen rövid időn belül nagy terhet rónak az egészségügyi rendszerre, míg hosszú távon a szegénység arányainak növekedése alakulhat ki.

A magányosság, a társas közegtől való elszigeteltség és a családi kapcsolatok bizonytalansága a mentális állapotban bekövetkező negatív változást eredményezheti. Az oktatásban megjelenő változások a tanulók egyéni szintjén, valamint társadalmi szintjén is minőségbeli változásokat eredményeznek.

A GYERMEKEK VILÁGA - A GYERMEKET KÖRÜLVEVŐ VILÁG - A NAGYVILÁG

Az UNICEF három fronton indítványozza a magas jövedelmű országokban a beavatkozást a jó és boldog gyermekkor kialakítása érdekében. Az UNICEF szervezete így azt javasolja, hogy

1. vonják be a gyermekeket a komoly döntésekbe – például a környezetvédelmi kérdésekbe, hiszen az általuk képviselt nézőpont eltérő lehet, továbbá
2. szorgalmazzák a gyermekek részvételét az erős, integrált politikában és végül
3. javasolja az erős alapok megteremtését.

Az erős alapok megteremtése a fenntartható fejlődés kialakítását, a szegénység csökkentését, a megfizethető és jó minőségű gyermekgondozást jelenti. Véleményük szerint minden serdülőnek és fiatalabb korosztálynak joga van a mentálhigiénés szolgáltatások igénybevételéhez. A családbarát politikát és a légszennyezettség minimalizálását is szorgalmazzák, valamint a gyermekek immunizálásának kialakításában is jelentős szerepet kell vállalnia az adott országnak.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az UNICEF a keretrendszer alkalmazásával és az adatok ismeretében javasolja a hazai szakemberek számára, hogy a gyermekeket érintő Covid-19 pandémia okozta válsághelyzet negatív hatásait minimalizálják és a káros következmények kialakulását rövid és hosszú távon megelőzzék. Véleményük szerint a gyermekek jóllétében javulást lehetne elérni a jelentésben leírt szakmai javaslatok alkalmazásával és hatékony szakpolitikai intézkedések megvalósításával.

A kiadvány azt javasolja a magas jövedelmű országok számára, hogy

- beszéljenek a gyermekekkel: véleményük szerint mit jelent a jóllét, vonják be őket a közélet lehető legtöbb színterébe, gondolkozásukat illetően érzékeljék el szemléletváltást,
- integrált megközelítéssel érzékeljék el, hogy a gyermekeknek boldogabb legyen az életük úgy, hogy a környezetükön keresztül fejtsék ki a hatásukat (pl. a foglalkoztatás számának emelése), hiszen egyértelműen megmutatták az eredmények, hogy a gyermek és a környezete kölcsönhatásban vannak egymással,
- az egyenlőtlenségek eltörlésével kapcsolatban tegyenek további erőfeszítéseket,
- mentális szolgáltatások elérhetővé tételével foglalkozzanak az 5–19 éves korcsoportú gyermekekkel,
- élhetőbb környezetet alakítsanak ki,
- családbarát munkahelyet teremtsenek a családok számára.

AJÁNLÁS A HAZAI SZAKEMBEREK SZÁMÁRA

A megfogalmazott gondolatok és eredmények alapvetően megmutatják a számunkra, hogy szinte minden szintéren változtatás szükséges (fizikai állapot, mentális egészség, testképzavar, szegénység), és az erős alapok megteremtése a fenntartható fejlődés kialakítását, a szegénység csökkentését, a megfizethető és jó minőségű gyermekgondozást jelenti. Alapvetően új cselekvések megvalósítása indokolt hazánkban, hogy a tapasztalt egészségproblémák leküzdésére. A különböző döntésekbe fontos lenne a gyermekeket maximális mértékben bevonni: az oktatási intézmény vagy az Országgyűlés keretein belül, avagy az UNICEF Magyarország Parlament elektronikus felületén. Hosszú távon a különböző szektorok szoros együttműködése ebben a helyzetben is kifizetődő a gyermekek jóllétét illetően.

Támogatás: Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-21-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

HIVATKOZÁSOK

United Nations Children's Fund, Innocenti. (2020). Worlds of influence: Understanding what shapes child well-being in rich countries. *Innocenti report card 16*, UNICEF Office of Research – Innocenti. <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/Report-Card-16-Worlds-of-Influence-child-wellbeing.pdf>

1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99100064.tv>

Információk a szerzőkről

Dinnyés Katalin Julianna
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, „Oktatás és Társadalom”
Neveléstudományi Doktori Iskola, Pécs
dinnyes.kato@gmail.com

Tarkó Klára
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Alkalmazott
Egészségtudományi és Környezeti Nevelés Intézet, Szeged

Pusztafalvi Henriette
Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, Egészségfejlesztési és Népegészségtani
Tanszék, Pécs

Válogatás korábbi lapszámok kapcsolódó cikkeiből

[Genfi Nyilatkozat a jóllétért](#)

[Cikkismertetés: A Covid-19 járvány hatása a szubjektív mentális jóllétre: Az észlelt fenyegetés, a jövőbeni szorongás és ellenálló képesség kölcsönhatása](#)

[Cikkismertetés: Az ártalmas gyermekkori élmények fontos következményei, szisztematikus áttekintése és metaanalízise európai vonatkozásban](#)

[Cikkismertetés: A káros gyermekkori élmények hosszú távú egészségügyi következményei és ezek költségei Európában és Észak-Amerikában](#)